

ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים

יחידת לימוד משלימה ל-2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעהיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון	—	סיפורת (סיפור חסידי וסיפור קצר)	—	(25×1)	—	25 נקודות
פרק שני	—	יצירות של עגנון, רומאן מתורגם, קריאה מונחית ודרמה מתורגמת	{	(35×1)	—	35 נקודות
פרק שלישי	—	שירה (פיוט, שירת ימי הביניים והשירה העברית במאה ה-20)		(20×2)	—	40 נקודות
		סה"כ			—	100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) חובה לצרף למחברת הבחינה שתי רשימות:
- א. רשימת היצירות שנלמדו ביחידה הבסיסית.
- ב. רשימת היצירות שנלמדו ביחידה זו.
- (2) אין לחזור ולהדגים בתשובות שונות על פי אותה יצירה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון — סיפורת (סיפור חסידי וסיפור קצר) (25 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 1-3.

סיפור חסידי

1. תאר את הסיום של הסיפור החסידי שלמדת ("אוצר תחת הגשר" או "האיש שנותר בשדה" או "מעשה בהינדיק"), והסבר אם סיום הסיפור צפוי או מפתיע. הסבר את התרומה של סיום זה להדגשת המסר של הסיפור.

סיפור קצר

2. "שברירים" / דבורה בארון
לפניך קטע מן הסיפור "שברירים", המתאר את הרגעים שבהם חיה פרומה מאכילה את ריז'קה הפרה. קרא את הקטע, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.
שעת התייחדות הייתה זאת לשתיים, ישיבה בצוותא שיש בה מן הנועם של השפעת גומלין ואותה חוויה מופלאה אשר יודעי האלם שומעים בדממתה את קול הלב.
א. הסבר את תחושותיה של חיה פרומה כלפי הפרה, על פי דברים אלה. (9 נקודות)
ב. הבא מן הסיפור דוגמה אחת לדיבור ודוגמה אחת לשתיקה (סך הכול — שתי דוגמאות), והסבר את התרומה של כל אחת מן הדוגמאות להבנת מערכות היחסים בסיפור. (16 נקודות)

3. סיפור קצר (בלי הסיפור "שברירים")

- בחר בסיפור קצר שלמדת.
הסבר והדגם בסיפור שבחרת שלוש דרכים לאפיון דמות מרכזית.

פרק שני – יצירות של עגנון, רומאן מתורגם, קריאה מונחית

ודרמה מתורגמת (35 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 4-13.

יצירות של עגנון

4. סיפור פשוט

לפניך קטע מן הרומאן "סיפור פשוט". קרא אותו, וענה על שלושת הסעיפים א-ג שאחריו.

מילה זו יתום נתחבבה על הירשל. פעמים הרבה קרא לבנו יתומי. כששמעה מינה פעם ראשונה שהירשל קורא למשולם יתומי נתחלחלה ואחזתה רעדה. לימים נתרגלה בדבר, אזניה נתרגלו, נפשה לא נתרגלה. כל אימת ששמעה שם יתום ביחס לבנה הייתה כל נפשה מזדעזעת. ודאי לא נתכוין הירשל לפתוח פה לשטן, אלא מילה נפלה לתוך פיו ונתחבבה עליו.

א. בקטע זה באים לידי ביטוי עולמו הפנימי של הירשל ומערכת היחסים שלו ושל מינה.

הסבר והדגם קביעה זו. (13 נקודות)

ב. הבא מן הרומאן דוגמה נוספת המשקפת את העולם הפנימי של הירשל ודוגמה נוספת

ליחסים שלו עם מינה, והסבר אותן. (14 נקודות)

ג. בסיום הקטע המחבר מבטא עמדה אירונית כלפי הירשל.

הסבר והדגם קביעה זו. (8 נקודות)

5. בדמי ימיה

לפניך קטע מן הנובלה "בדמי ימיה", ובו מתוארים הרהוריה של תרצה לאחר נישואיה לעקביה מזל.

קרא את הקטע, וענה על השאלה שאחריו.

אכן להיות רווק נולד, ולמה שדדתי מנוחתו, ואבקש את נפשי למות, כי מוקש הייתי לעקביה.

ואתפלל לילה ויום כי יתן לי אלוהים בת ודאגה לכל מחסוריו אחרי מותי.

על פי קטע זה, הצג את התחושות של תרצה בנוגע למערכת היחסים שלה עם בעלה, והסבר את

הסיבות לתחושות אלה.

מהי המסקנה המשתמעת מהרהוריה של תרצה בנוגע לחייה ובנוגע לחיי האדם בכלל?

הסבר והדגם את דבריך.

6. שני תלמידי חכמים שהיו בעירנו

קרא את הקטע שלפניך מן הנובלה "שני תלמידי חכמים שהיו בעירנו",
וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

אומרים שמכאן ואילך לא נראה צחוק על פניו של ר' שלמה. פעם אחת נתגלגלו הדברים על אותה דרשה. אמר ר' שלמה, שמא צריך הייתי ליתן לו שינצחני, אלא כלום לכבוד עצמי נצחתיו, הלוא לכבוד התורה נצחתיו ומנעתי מכשול ממנו. אף על פי כן לא נחה דעתו של ר' שלמה.

- א.** על פי עלילת הנובלה, הסבר מדוע "לא נחה דעתו" של ר' שלמה.
מה אפשר ללמוד על אופיו של ר' שלמה מקטע זה? הסבר והדגם את דבריך. (17 נקודות)
- ב.** ר' שלמה מנסה לפייס את ר' משה פנחס אחרי שניצח אותו.
הבא מן הנובלה שתי דוגמאות לניסיונות הפיוס האלה, והסבר אם ניסיונות אלה הצליחו. (18 נקודות)

רומאן מתורגם

- 7.** ניגודים, אירועים לא צפויים, פערי מידע, השהיית העלילה ורמזים מטרימים – הם אמצעים ליצירת מתח בעלילה של רומאנים רבים.
בחר בשלושה מן האמצעים האלה, והסבר כיצד הם יוצרים את המתח ברומאן שלמדת.

קריאה מונחית

- 8.** הצג את השאיפות של דמות מרכזית ברומאן שלמדת.
תאר את הקשיים העומדים לפני הדמות בדרכה להגשים שאיפות אלה, והסבר אם הדמות מצליחה להגשים אותן.

דרמה מתורגמת

9. "אנטיגונה" / סופוקלס

לפניך דברים הנאמרים בעימות בין אנטיגונה לקראון (בתרגום של אהרן שבתאי).
קרא את הדברים, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריהם.
אנטיגונה: [...] אני אזכה בתהילה יפה ונעלה על שקברתי אח; כל אלה בגלוי היו אומרים שבחי, לולא הפחד שאוטם את שפתיים.
כי השליט, נוסף על שפע זכויותיו, יכול לפעול ולדבר כרצונו.
קראון: בין התבנים את בלבד חושבת כך.
אנטיגונה: הם בעדי, אבל עוצרים בלשונם.

- א. האם עלילת המחזה תומכת בדברי אנטיגונה "הם בעדי, אבל עוצרים בלשונם" או מפריכה אותם? הסבר ונמק את תשובתך. (17 נקודות)
- ב. דברי אנטיגונה מבטאים את עמדתה כלפי המנהיגות של קראון.
תאר את מאפייני המנהיגות של קראון, והסבר את תוצאות הנהגתו. (18 נקודות)

10. "מקבת" / ויליאם שיקספיר

נבואת המכשפות בתחילת הטרגדיה מתגשמת במלואה במהלך הטרגדיה, אולם דרך המימוש של נבואה זו נתונה גם לבחירה המוסרית ולמעשיהם של מקבת ושל לידי מקבת.
הסבר והדגם קביעה זו. בסס את דבריך על שתי סצנות מן הטרגדיה.

11. "בית בובות" / הנריק איבסן

- ענה על שני הסעיפים א-ב.
א. בראשית המחזה נורה אומרת לכריסטינה לינדה: האמיני לי, אנחנו ממש מאושרים! תאר את תפיסת האושר של נורה בתחילת המחזה, והסבר את השינוי שחל בתפיסת האושר שלה במהלך המחזה.
על פי סיום המחזה, כיצד נורה פועלת למימוש אושרה? הדגם את דבריך.
(22 נקודות)
- ב. מהי תפיסת האושר של כריסטינה לינדה? הסבר אם היא פועלת למימוש אושרה.
הדגם את דבריך. (13 נקודות)

12. "ביקור הגברת הזקנה" / פרידריך דירנמט

ענה על שלושת הסעיפים א-ג.

א. לפניך דברי השוטר במערכה השנייה במחזה. קרא אותם, וענה על השאלה שאחריהם.

המשטרה כאן, כדי לדאוג לכיבוד החוק ולקיום הסדר, וכדי להגן על האזרח.

על פי עלילת המחזה, האם המשטרה מיישמת את הערכים שהשוטר מזכיר בדבריו?

הסבר ונמק את דבריך. (12 נקודות)

ב. בחר מן המחזה בעל תפקיד נוסף, וציין אם הוא ממלא את חובתו המקצועית.

הסבר ונמק את דבריך. (13 נקודות)

ג. על פי תיאור ההתנהגות של בעלי התפקידים שכתבת עליהם בסעיפים א-ב, הסבר מה

אפשר ללמוד על טבע האדם. הדגם את דבריך מן המחזה. (10 נקודות)

13. "ביבר הזכוכית" / טנסי ויליאמס

לפניך קטע מן המונולוג של טום בסיום המחזה. קרא את הקטע, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחרי.

[...] אני עובר ליד חלון ראווה [...] מלא וגדוש חפצי זכוכית צבעוניים, בקבוקונים קטנים ושקופים,

בצבעים עדינים כמו קשת בענן, שהתנפצה לפתע לרסיסים. ואז, לפתע פתאום, אחותי נוגעת בכתפי.

אני מפנה את ראשי ומביט אל תוך עיניה.

אה, לורה – לורה! ניסיתי לשכוח אותך, להשאיר אותך מאחורי גבי, אבל אני נאמן לך יותר משרציתי להיות.

א. חפצי הזכוכית מסמלים את דמותה של לורה.

הסבר והדגם קביעה זו, על פי עלילת המחזה. (18 נקודות)

ב. על סמך דבריו של טום בקטע, הסבר מהו יחסו ללורה, ומה הוא מגלה על עצמו ועל חייו.

(17 נקודות)

פרק שלישי — שירה (פיוט, שירת ימי הביניים והשירה העברית במאה ה-20) (40 נקודות)

ענה על שתי שאלות: על שאלה אחת מן הפיוט או משירת ימי הביניים (שאלות 14-15), ועל שאלה אחת מן השירה העברית במאה ה-20 (שאלות 16-19).
(לכל שאלה — 20 נקודות; סה"כ — 40 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 14-15.

פיוט

14. קרא את הפיוט שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

לכה דודי / ר' שלמה הלוי אלקבץ

התעוררי התעוררי כי בא אורח קומי אורי עורי עורי שיר דברי כבוד ה' עליך נגלה.	לכה דודי לקראת כלה פני שבת נקבלה. לכה דודי לקראת כלה פני שבת נקבלה. שמור וזכור בדבור אחד השמיענו אל המיחד ה' אחד ושמו אחד לשם ולתפארת ולתהלה.
לא תבושי ולא תכלמי מה תשתוּחחי ומה תחמי בך יחסו עניי עמי ונבנתה עיר על תלה.	לקראת שבת לכו ונגלה כי היא מקור הברכה מראש מקדם נסוכה סוף מעשה במחשבה תחלה.
והיו למשפה שאסוף ורחקו כל מבלעיך ישיש עליך אלהיך כמשוש חתן על כלה.	מקדש מלך עיר מליכה קומי צאי מתוך ההפכה רב לך שבת בעמק הבקא והוא יחמל עליך חמלה.
ימין ושמאל תפריצי ואת ה' תעריצי על יד איש בן פריצי ונשמחה ונגילה.	התנערי מעפר קומי לבשי בגדי תפארתך עמי על יד בן ישי בית הלחמי קרבה אל נפשי גאלה.
בואי בשלום עטרת בעלה גם בשמחה ובצהלה תוך אמוני עם סגלה בואי כלה בואי כלה.	

א. לכה דודי לקראת כלה פני שבת נקבלה.

הסבר את התרומה של טור זה לעיצוב הרעיונות המרכזיים בפיוט. (14 נקודות)

ב. בחר בשניים מן האמצעים האומנותיים האלה: שיבוץ, כינוי, האנשה, והסבר כיצד הם

מסייעים בעיצוב הרעיונות שכתבת עליהם בסעיף א (בתשובתך אל תכתוב על הטור שבסעיף א). (6 נקודות)

שירת ימי הביניים

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

כְּתִיבְתָּךְ מִהֲדָרָת / שמואל הנגיד

כְּתִיבְתָּךְ מִהֲדָרָת / כְּבָרְקָת מְסֻדָּרָת,
וְטוֹרִיָּה מִיִּשְׂרָאֵל / כְּמוֹ רִקְמָה בְּאֲדָרָת,
וְנִחְמָדִים לְעֵינַיִם / כְּמוֹ פָּנֵי מַבְכָּרָת,
וְרִיחָמוֹ כְּרִיחַ מוֹר / עָלֵי כָלָה מְקֻשָּׁרָת.
5 כְּתַב וּקְרָא וְשִׁים לְבָךְ / לְדַת אָרוֹן וְכַפָּרָת,
וְאִם תּוֹסִיף – לֵךְ אוֹסִיף / מְחִיר תְּרִבָּה וּמִשְׁכָּרָת.
יְהוֹסִיף, אִם כְּתִבְתָּמוֹ / בְּעֵט בְּרָזֶל בְּאַנְרָת –
מִכְתָּב אֶת וְחֲרוֹת עַל / כְּבִדִּי, לֹא בִיתָרָת,
וְלֵךְ אֶהְבָּה לְקִיר לְבִי / וּמוֹרְשֵׁי מִחְבָּרָת
10 וְתוֹכַחְתִּי מִגָּלָה לֵךְ / וְאַהֲבָתִי מִסְתָּרָת.

תאר והסבר את מערכת היחסים בין האב לבנו, על פי בתים 7-8 בשיר.

השירה העברית במאה ה־20

ענה על אחת מן השאלות 16-19.

ארץ־ישראל וירושלים

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

ארן / לאה גולדברג

כָּאן לֹא אֲשַׁמֵּעַ אֶת קוֹל הַקּוֹקֵיָה.
כָּאן לֹא יִחַבֵּשׁ הָעֵץ מִצְנַפֶּת שְׁלֵג,
אֲבָל בְּצֵל הָאֲרָנִים הָאֵלֶּה
כָּל יְלֻדוֹתֵי שְׁקֵמָה לְתַחֲיָה.

צִלְצוֹל הַמְחֻטִּים: הִיָּה הִיָּה —
אֶקְרָא מוֹלָדֹת לְמַרְחֵב־הַשְּׁלֵג,
לְקֶרֶח יִרְקֶרֶק כּוֹבֵל־הַפֶּלֶג,
לְלִשׁוֹן הַשִּׁיר בְּאַרְץ נִכְרִיָּה.

אוֹלֵי רֶק צִפְרֵי־מָסַע יוֹדְעוֹת —
כְּשֶׁהֵן תְּלִיּוֹת בֵּין אֶרֶץ וְשָׁמַיִם —
אֵת זֶה הַכָּאֵב שֶׁל שְׁתֵּי הַמוֹלָדוֹת.

אֲתֶכֶם אֲנִי נִשְׁתַּלְתִּי פְּעַמִּים,
אֲתֶכֶם אֲנִי צִמְחָתִי, אֲרָנִים,
וְשָׁרְשֵׁי בְּשָׁנֵי נוֹפִים שׁוֹנִים.

- א. הסבר את התפקיד של האנפורות בבית הראשון בשיר ובבית האחרון בו. (14 נקודות)
- ב. בחר בשיר נוסף שלמדת בנושא ארץ־ישראל וירושלים. הסבר והדגם את היחס של הדובר או הדוברת אל מולדתם בשיר שבחרת. (6 נקודות)

ארספואטיקה

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

אָהָדִים אוֹהָבִים שִׁירָה / ויסלבה שימבורסקה

— אָהָדִים —

זאת אומרת שלא כלם.
אפלו לא הרב אלא המעוט.
כלי להביא בחשבון את בתי-הספר, ששם מכרחים,
ואת המשוררים עצמם,
אנשים אלה הם שנים לאלי.

— אוֹהָבִים —

אך אפשר לאהב גם מרק עוף עם אטריות,
אוהבים גם מחמאות וצבע תכלת,
אוהבים צעיר ישר,
אוהבים לעמוד על שלהם,
אוהבים ללשף כלב.

— שִׁירָה —

אכל מה זאת בעצם שירה.
לא אחת נתנה לך
תשובה רעועה.
ואני אינני יודעת ואינני יודעת ונאחזת בזה
בכמעט גואל.

א. על פי הבית האחרון בשיר, הסבר מהי שירה בעיני הדוברת.

בתשובתך הצג אמצעי אמנותי אחד הממחיש מהי שירה בעיניה. (14 נקודות)

ב. בחר בשיר נוסף שלמדת בנושא "ארספואטיקה".

תאר את תהליך היצירה שבא לידי ביטוי בשיר שבחרת.

(6 נקודות)

אדם וזהותו

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

דורגל / דן פגיס

דורגל הוא חי מְשֻׁנָּה לְמַדִּי:
בְּבִשְׁרוֹ הוּא שָׂאָר
לְשָׂאָר הַחַיּוֹת הַטּוֹרְפוֹת, אֲךֵּן רַק הוּא
מְבַשֵּׁל חַיּוֹת, מְפַלֵּל חַיּוֹת,
רַק הוּא לּוֹבֵשׁ חַיּוֹת, נוֹעֵל חַיּוֹת.
רַק הוּא חוֹשֵׁב
שֶׁהוּא זֶר בְּעוֹלָם, רַק הוּא מוֹחָה
עַל מָה שֶׁנִּגְזַר, רַק הוּא צוֹחֵק,
וּמְפַלֵּא עוֹד יוֹתֵר, רַק הוּא
רוֹכֵב מְרִצּוֹנוֹ עַל אוֹפֲנוֹעַ.
יֵשׁ לוֹ עֲשָׂרִים אֲצָבָעוֹת,
שְׁתֵּי אֲזָנִים,
מֵאָה לְבָבוֹת.

א. הדמות המתוארת בשיר היא כפולת פנים.

הסבר והדגם קביעה זו.

מהי לדעתך עמדת הדובר כלפי דמות זו? הסבר ונמק את דבריך על פי השיר.

(14 נקודות)

ב. בחר בשיר נוסף שלמדת בנושא "אדם וזהותו", ותאר את דמות האדם המוצגת בו.

(6 נקודות)

19. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחרינו.

שְׁלוֹמִי / זלדה

שְׁלוֹמִי קָשׁוּר בְּחוּט
אֶל שְׁלוֹמָה.
וְהַחֲגִים הָאֵהוּבִים
וְהַקּוֹפּוֹת הַשָּׁנָה הַנִּפְלְאוֹת
עִם אוֹצֵר הַרִיחוֹת, הַפְּרָחִים,
הַפָּרִי, הָעֵלִים וְהַרִיחוֹת,
וְעִם הָעֶרְפֶּל וְהַמָּטָר,
הַשֶּׁלֶג הַפֶּתְאָמִי
וְהַטֵּל,
תְּלוּיִים עַל חוּט הַכְּמִיהָה.

אֲנִי וְאַתָּה וְהַשֶּׁבֶת.
אֲנִי וְאַתָּה וְחַיִּינוּ
בְּגִלְגּוֹל הַקּוֹדֵם.
אֲנִי וְאַתָּה
וְהַשֶּׁקֶר.
וְהַפֶּחַד.
וְהַקֶּרְעִים.
אֲנִי וְאַתָּה
וּבֹרֵא הַשָּׁמַיִם שָׂאִין לָהֶם
חוּף.

אֲנִי וְאַתָּה
וְהַחֲדִידָה.
אֲנִי וְאַתָּה
וְהַמּוֹת.

- א. בשיר זה המשוררת מתארת קשר זוגי עמוק ומורכב.
תאר מורכבות זו, והסבר שני אמצעים אמנותיים המסייעים בעיצובה. (14 נקודות)
- ב. בחר בשיר נוסף שלמדת בנושא "זוגיות ואהבה", והצג את הקשר הזוגי המתואר בו.
(6 נקודות)

בהצלחה!